

storke; djevojku prerušenu u muškarca koja polazi u rat kao vojnik; vojnika koji se vraća kući i saznaje da mu se žena preudala. Ima i balada o nevino oklevetanoj ženi. Najznačajnije balade s tim motivom jesu one o Genovevi. Opisuju se i nesreće i otmice, a velika skupina ima za sadržaj prividno umrle koji se vraćaju u život. Većinom su to žene koje su obamrle u trudovima i bile zakopane, a onda su u grobu rodile dijete. Obraden je i motiv da pretjerana žalost za umrlima narušuje njihov mir, također i motiv o nezahvalnom sinu koji zlostavlja starog oca, a ima jedna balada i o dobroj mačehi koja bolje pazi svoju pastorčad nego svoju vlastitu djecu.

U ovom se svesku pridaje važnost i utjecaju koji su vršile pjesme odštampane na lecima (njem. izraz: Flugblatt, engl.: Broadside), na usmenu tradiciju novijih narodnih pjesama, pa se pjesme koje su nastale pod tim utjecajem također uvršćuju u zbirku. Takve su pjesme često nikle u gradskom ambijentu, pa su ih do sada držali manje vrijednima i nisu ih smatrali pravim narodnim pjesmama. Da se i takve pjesme uzimaju u obzir i uvršćuju među narodne pjesme, uočljiva je novost ove zbirke.

Za nas je od naročita interesa da u tom svesku ima mnogo narodnih pjesama iz Kočevja. One nisu istrgnute iz svog ambijenta, nego se obrađuju zajedno sa slavenskim varijantama, tako da se za svaku pojedinu kaže da li postoje varijante i u slovenskoj narodnoj poeziji onoga kraja, te ako postoje, onda se navode i takve varijante.

Iz svega se navedenoga vidi da je i peti svezak (dio prvi i drugi) kao i svi dosadašnji svesci ovog djela važan prilog folkloristici koji će s veseljem primiti istraživači i ljubitelji narodne poezije.

Mira Sertić

RUSSKIE NARODNYE PROTJAZNYE PESNI. Antologija. Vstupitel'naja stajt'a, sostavlenie, primečanija i bibliografija I. I. ZEMCOVSKOGO. Leningradskij gosudarstvennyj institut teatra, muzyki i kinematografii. Izd. Muzyka, Moskva — Leningrad 1966, 180 str.

Izraz »protjažnye pesni« uzeo je priređivač antologije iz narodne pjesničke terminologije. Pod tim izrazom obuhvaćene su pjesme sa melizmatičkim pjevanjem, tj. one u kojima se na jednom slogu teksta izvodi po više tonova. Zemcovski je uz naslovni termin naveo još devet sličnih termina: »Progolosnye«, »prodol'nye«, »golosovy«, »dolgje«, »tjagol'nye«, »rastjažny«, »dolevy«, »ustjažny« i »volokovy«. Naslovni izraz »protjažnye« Zemcovski smatra vrlo rasprostranjenim pa i najprikladnijim, iako se u nauci upotrebljava sa različitim značenjem. Jedni npr., podrazumijevaju tim izrazom svaku stariju pjesmu sporog tempa, dok drugi samo lirsku. Zbog toga je u starijim ruskim zbornicima i hrestomatijama odnos sastavljača prema tim pjesmama bio vrlo različit. Prema karakteristikama donesenih pjesama i obrazloženju u pogovoru, mislim da će naslovnom terminu najbolje odgovarati naš opisani termin: pjesme otegnutih napjeva. Osnovna je crta tih pjesama raspjevanost. Počinje ih obično pjevač — solist. Njegovu početnu melodiju prihvaća hor, a završne riječi jedne strofe često se ponavlja na početku slijedeće i stvara se tkz. »lančani« ili »spajajući« napjev. Zemcovski je u ovoj antologiji donio stotinu takvih karakterističnih pjesama sa notama, izabравši upravo one upadljivo raspjevane. On ih ne smatra posebnom vrstom ruskoga pjesničkog folklor, već ih izdvaja samo zbog posebnosti forme. Unutarnji slogovni napjevi, ponavljanje riječi i sl. ne susreću se — kako kaže Zemcovski — samo u tim pjesmama, već i u svadbenim i u pjesmama koje se pjevaju uz narodna kola, pa i drugim, ali su sammu u pjesmama otegnutih napjeva ti napjevi i ponavljanja riječi obavezni i samo u njima vrše posebne funkcije.

Zemcovski tvrdi da su pjesme otegnutog napjeva nastale u epohi moskovske Rusije u vremenu formiranja velikoruske narodnosti, otprilike od 14-16. stoljeća. Tu tvrdnju obrazlaže ovako: da su te pjesme nastale ranije, bile bi poznate svim istočnim Slavenima, a ni kasnije nisu mogle nastati jer se u to vrijeme rađao nov

gradski pjesnički stil. Stoga ni kod Bjelorusa ni kod Ukrajinaca nema pjesama kojih je forma identična ovim ruskim pjesmama, iako Ukrajinci i Bjelorusi imaju vrlo mnogo pjesama raspjevanih i melodičnih, ali se ta raspjevanost i melodičnost postiže sredstvima različitim od sredstava ovih ruskih pjesama otegnuta napjeva. Stoga Zemcovski naglašuje da pjesme otegnutih napjeva pripadaju specifičnoj ruskoj formi koja se razvila u Rusiji zato što se ruska narodnost u usporedbi s bjeloruskom i ukrajinskom formirala u povoljnijim historijskim prilikama. Ruski srednji vijek — kaže Zemcovski — obilježen je burnim preporodnim patosom. Poslije gotovo dvjestapedesetgodišnjeg tatarsko — mongolskog ropstva narod je počeo živjeti aktivnim historijskim životom. Počela je epoha ujedinjavanja ruskih zemalja i gradova oko Moskve. Tada se posebno razvila lirika pa su se i pjesme otegnutih napjeva tada razvile, i to pod utjecajem mnogih i različitih faktora. Po sadržajnom bogatstvu i izražajnim sredstvima, po značenju u narodnom stvaralaštvu, kako kaže Zemcovski, ove su pjesme imale isto značenje u moskovskoj Rusiji kao biline u kijevskoj.

Seljaštvo koje je predstavljalo većinu stanovništva bilo je vodeća društvena snaga zemlje. Ono se nije zanimalo samo zemljoradnjom već i raznim radinostima i zanatima, pa se seljačka lirska pjesma bogatila stvaranjem kočijaša, ladara, taljigaša, vojnika, povremenih kućnih majstora, crkvenih pjevača, »junaka razbojnika« i drugih. Razvitkom života razvijala se i lirska pjesma. Pečalbarstvo, dugotrajno izbjivanje daleko od porodice i zemlje, davali su materijala za nove sadržaje i situacije. Pojavili su se motivi bolesti i smrti daleko od rodnog doma, tuga za dragim osobama za vrijeme prisilnog rastanka, žalbe na teškoće prisilnog rada, teška sudbina žena koje su ostale bez hranioaca; pjesme iz života ladara i kočijaša, regrutske, robijaše itd. Zato je tematsko bogatstvo ovih pjesama veliko. Svijet njihovih likova neobično je širok. U njima se reagira na sve životne pojave koje diraju dušu naroda. Osobine seljačke pjesme, kao melodijska suglasnost, ritmička sloboda, višeglasni sklad i dr., prema Zemcovskom, dostigli su vrhunac svog razvitka u pjesmama otegnutih napjeva kao kulminacionoj formi lirske vrste. Među njima ima veselih i tužnih, sjetnih i nježnih, osjećajnih i bodrih, buntovnih i žalosnih. Dakle otpadaju pretpostavke da su pjesme otegnutih napjeva obavezno tužne po karakteru i sadržaju. Ovu skupinu lirskih pjesama Zemcovski je podijelio na četiri najvažnije tematske grupe: 1. one u kojima junak umire osamljen u tuđini (njima pripadaju stare vojničke i kasnije regrutske), 2. momačke, »junacke«, 3. pjesme iz svakodnevnog porodičnog života i 4. ljubavne.

Značenje ovih pjesama, kaže Zemcovski, vrlo je veliko kako u historiji ruskog stvaralaštva, tako i u stvaranju domovinske muzičke kulture, pa je njena nacionalna originalnost dala pečat svoj ruskoj muzici od Glinke do Prokofjeva. Napjeve ovih pjesama kako utvrđuje Zemcovski — rijetko su u cijelosti uzimali kompozitori, ali je moguće navesti mnogo primjera stvaralačke primjene. Kao primjer Zemcovski navodi opere »Boris Godunov« M. Musogorskoga i »Knez Igor« A. Borodina, te neka djela Čajkovskoga i Rimskog-Korsakova.

Ante Nazor

I. ZEMCOVSKIJ, RUSSKAJA PROTJAŽNAJA PESNJA. Opyt issledovanija. Izdatel'stvo Muzyka, Leningrad 1967, 196 str.

Ovoj opširnoj studiji Zemcovskog prethodila je njegova antologija od 100 tipičnih primjera pjesama otegnutih napjeva, objavljena 1966. Glavna pažnja u ovoj studiji posvećena je kompoziciji strofa i proučavanju forme. Zemcovski navodi tri razloga zbog kojih je prišao obradi ove teme. To su: 1. istaknuto mjesto koje zauzimaju pjesme otegnutih napjeva, 2. njihova velika uloga u nacionalnoj muzičkoj kulturi i 3. zapostavljenost te problematike. Studija je također podijeljena na tri dijela: 1. pjesme otegnutih napjeva kao posebna forma seljačke lirike. 2. osnovna kompoziciona obilježja pjesničke strofe i 3. osnovni principi glazbenog